

Hivzija Hasandedić

MUSLIMANSKE PRIVATNE BIBLIOTEKE NA ORIJENTALNIM JEZICIMA U MOSTARU

Za turske vladavine u Mostaru je osnovano više javnih i privatnih biblioteka koje su u svoje vrijeme imale značajnu ulogu u širenju znanja i prosvjete među muslimanima. U periodu od 1570. do 1842. godine ovdje je, što se zna, osnovano i djelovalo pet javnih biblioteka: Karadžoz-begova, Čejvan-čehajina, Derviš-paše Bajezidagića, Bosnali Ahmed-age i Ali-paše Rizvanbegovića.

Pored javnih ovdje je sve do naših dana postojalo i više privatnih biblioteka na orijentalnim jezicima čiji se tačan broj ne zna. Svaka muslimanska porodica posjedovala je po jedan Mushaf, mnoge po dva, a neke još po jedan An'âm i koje djelo iz islamskog obredoslovlja i dogmatike. Sve muslimanske porodice u kojima je bilo učenih ljudi, a zna se da je u Mostaru ranije bilo mnogo uleme, posjedovale su biblioteke sa više djela pretežno iz islamistike, a i drugih grana znanosti. U sidžilima mostarskih kadija, posebno u kassam defterima (iskazi o raspodjeli ostavine među nasljednicima) upisan je u spisku ostavine, na prvom mjestu i u većini slučajeva, poimeničan spisak djela (kitaba) i njihova vrijednost u akčama ili grošima.

Ovdje kronološkim redom objavljujemo spisak umrlih muslimana između 1276. (1859/60) i 1292. (1874/75) godine čije su ostavine upisane u sidžilima i kassam defterima mostarskih kadija i koji su svojim nasljednicima, pored Kur'âna i An'âma, ostavili bar jedno djelo na orijentalnom jeziku. Iako dva djela ne čine biblioteku, mi smo našli za potrebno da ih u ovom radu spomenemo iz razloga što među ovima ima djela kojima nema spomena u nama pristupačnim katalozima: raznim priručnicima. Većina djela su upisani pod skraćenim i nepotpunim nazivima, posebno rječnici (lugat) pa se zato ne zna u koju grupu jezika ili disciplinu spadaju. U popisima je upisano i nekoliko djela kojima nema spomena u nama pristupačnim katalozima pa ih objavljujemo onako kako smo ih mi dešifrovali. Uz ova djela za koja nismo sigurni da smo njihove naslove pravilno pročitati, stavili smo upitnik i u napomeni napisali puni naslov djela arapskim pismom. Ovim dopunjujemo naš rad o muslimanskim bibliotekama u Mostaru ob-

javljen u Analima GH biblioteke Sv, I, iy 1972. godine, str. 107-112.

1. Hadži Alija Šunje, sin Mustafin koji je umro 1276. (1859) godine ostavio je slijedeća djela: dva Kelâmi-kadîma (Kur'âna), dva sveska Tefsîri-tibjâna, Multakâ uzerina damâd, Vankoli lugati, Zubdctu-l-haqâiq, Bergivî šarhî i Madžmû'a kitâb.¹

2. Mehmed, sin Abdulhamid-ef. iz Karadoz-begove mahale koji je umro 1279. (1862/63) godine ostavio je: Kclâmi-qadîm (Kur'an) i deset raznih djela, ne stoji koja.²

3. Abdullah, sin Mehmedov, kapetan četvrtog puka drugog bataljona, koji je umro 1282. (1865/66) godine ostavio je: Qavâ' idi Bagivi i Madž mû'a funûn.³

4. Mehmed-aga Čelebić, sin hadži-Huseinov iz Kotlevine mahale koji je umro 1283. (1866/67) godine ostavio je: Muşhaf(rukopis), Bergivi risâle (rukopis/i Mizraqli 'ilmihâl.⁴

5. Ahmed Čelebić, sin Mehmedov iz Derviš-pašine mahale koji je umro 1283. (1866/67) godine ostavio je: Muşhaf, An'âm, Bergivî risâle i Nûr al-îdâh.⁵

6. Osman Čatović iz Čose-hodžine mahale koji je umro 1283. (1866/67) godine ostavio je tri knjige, ne stoji koje.⁶

7. Alija Zečo, sin Husejnov iz Svrine mahale koji je umro 1284. (1867/68) godine ostavio je: Muşhaf(rukopis), Tebârcke džuz' An'âm, Bergivî risâlesî, Qâđizâde Bergivî Šerh, Mcnâsiku-l-ħağğ, Subhai-şibjân i Bej' ve širaje mute' allik risâle.⁷

8. Zejneba Mušinović, kći Salihova iz Husejn-hodžine mahale koja je umrla 1284. (1864/68) godine ostavila je: Muşhafi Bergivî risâle.⁸

9. Mahmud-paša, mutesarriif Hercegovačkog sandžaka, koji je umro 1284. (1867/68) godine ostvio je: Mevlûdi-şerîf i Naşruddîn-efendî hikâjesi.⁹

10. Mehmed Tevfik-efendi, sin Omerov, vojni pisar porijeklom iz Burse, koji je umro 1285. (1868/69) godine ostavio je: Muşhafi-şerîf, terdz eme, Aħkâmu-l-emrâd risâle, Nevħatu-l-'uščâk, Šeşhanc ta'limnâme, Usûli hendese, Ta'limnâme, Taħtîf erâdi? Alâj ta'limnâme? Medžmû'a nişân

---

1. Sidžil mostarskog kadije (SMK) V - 57, list 37 b

2. SMK; V-57, list 55 b

3. SMK, V - 58, list 127 b

4. SMK; V - 58, list 50 a

5. SMK, V - 58, list 84 a

6. SMK, V - 58, list 280 a

7. SMK, V - 58, list 345 b

8. SMK, V - 58, list 97 a

9. SMK, V - 58, list 347 a

ta'limnâme, Me'a terdžeme defteri 'išk i Evrâqi perišân.¹⁰

11. Mustafa Blagajac, sin Ahmedov iz Podhuma koji je umro 1285. (1868/69) godine ostavio je: Muşhaf, štampan, Bergivî risâle, rukopis, Delâilu-l-ğajrât i An'âm.¹¹

12. Neki Salih-aga koji je umro 1285. (1868/69) godine i koga je naslijedila žena Munteha, kći Alije Sefića, ostavio je: Muşhafi-şerîf, Hamza-efendî risâlesî, Naşîhatu-l-ğukamâ', Nevâdir Suhejli? Murşidu-l-muteehhilîn, İnşâi džedîb, Nuşret-efendî risâle, Şarf džumle, Nağv džumle, Devri dâim? Hutbe medžmu'aleri, Menâkibi şâh Ismâil? Bâbu şurût, Mevlûd me'a lugat, EVrâdi-senijje, Vâsif idvânî? Zubbetu-l-'irfân i Evrâki perišân.¹²

13. Salih Mićijević, sin hadži-Alin koji je umro 1285. (1868/69) godine ostavio je) Muşhaf i Menâsiku-l-ğagğ.¹³

14) Nuh-ef. Travničanin, računovođa Hercegovačkog sandžaka, koji je umro 1285. (1868/69) godine ostavio je Mushaf i Sîrâğgiije şerhî.¹⁴

15. Salih, sin Ibrahimov iz Selanika, poručnik četvrtog puka, trećeg bataljona koji je poginuo 1285. (1868/69) godine u klancu Dugi ostavio je: Muşhafi-Şerîf, An'âm, Kavâ'idi farisi i Lugati 'osmanijje.¹⁵

16. Hadži-Hafiz Mursel, sin Mehmedov iz Hadži-Baline mahale (porijeklom je iz Trebinja) koji je umro 1285. (1868/69) godine ostavio je: Muştâk-efendî divânî? Tarîqati Muğammedijje me'a Şir'atu-l-islâm, Bergivi şerh Konevi, Şâtibija (2), Mizraklî 'lmihâl, Terdžeme ahvâl Bekzâde, Dalâil al-ğajrât, Fikh al-akbar, Madžmû'a funûn i Kitabuş şar.¹⁶

17. Hadži-Hasan-beg, sin Kasim-begov iz Skadra, bivši stolacki kajmekam, umro je u Mostaru 1285. (1868/69) godine gdje je kao gost boravio. Ostavio je slijedeća djela: Ta'birnâme ħajr? Dalâil al-ğajrât Dževâhimâme, Menâkib, 'lmihâl, An'âm, Anvâru-l-'aşikîn, Ibni Sinâ, Evrâdi Behâi, Erâdi kanûni, Salnâme i Menâsiku-l-ğagğ. Bio je oženjen Nefisom, kćerkom Ali-bega Rizvanbegovića iz Stoca.¹⁷

18. Mehmed Kapetanović, sin Muhamed-begov iz Nezir-agine-mahale koji je umro 1286. (1869/70) godine ostvio je: Fetavâi Ahmedijje, dva sveska, Džâmi'uş-şagir, Miftahus se'âde i Multakâ al-cbğur.¹⁸

10. SMK, V - 58, list 267 a - الاى تعليمامه، تحطيط اراضى

11. SMK, V - 58, list 27 a

12. SMK, V - 58, list 28 a - دور دائم، نوادر سهيلي

13. SMK, V - 58, list 156 b

14. SMK, V - 58, list 40 b

15. SMK, V - 58 list 268 b

16. SMK, V - 58, list 19 b - مشتاق افندي ديواني

17. SMK, V - 58, list 38 a i b - تعبير نامه خير

18. SMK, V - 58, list 237 b

19. Mustafa Faladžić, sin Alin, a ovaj sin Muşhafin iz Ćurĉi Ahmedove mahale koji je umro 1286. (1869/70) godine ostavio je: Muşhafi-şerif, Muşhafi-sagir, Multeka al-abhur, Durri muhtâr, Şadruş-şeti'a, Kudûri, Dž evâhîru-l-fikh, Bila nukûl fetâvâi 'Ali-efendi? Mutavval Sejlcükûtsi, Şarh 'akaid, Kenz, Taşkopru, Munjetu-l-musalli, Sirâdzijje, Lâmijjetu şarhî, Fenâri me'a haşije kavli Ahmed? (rukopis), Ta'rifâti Sejjid, Lugat, Unmûzedž, Merâh-şerhi, Muhteşaru-l-fikh, Medžmû'a, Latifetu Vehbi, Mula Džâmi, Resâil, Bergivi şerh, Kâdizâde, Ğulistân, Nuru-l-idâh, Adalî, Kâfije mu'rebi, Pendi 'Attâr şerhi Mufid, Subhai sibjân, Menâsiku-l-ğagg, Damâd i Evrâki perişân.¹⁹

20. Ali majstor (usta) Bajrić koji je umro 1287. (1870/71) godine ostavio je: Muşhafi-şerif i Nidâi fi-t-ţibb.²⁰

21. Muştafa Puzić, sin Ahmedov koji je umro 1289. (1872) godine ostavio je: Muşhaf, Durrijektuk, Anvâru-l-idâh i Mu'reb 'ale-l-Kâfi.²¹

22. Hasan-aga Hasanefendić koji je umro 1291. (1874) godine ostavio je: Muşhaf i Fetava; 'Ali-efendi.²²

23. Hadži-Mehmed Ćevro koji je umro 1292. (1875) godine ostavio je Muşhaf i Fetâvai 'Ali-efendi.²³

SUMMARY

PRIVATE MUSLIM ORIENTAL-LANGUAGES LIBRARIES IN MOSTAR

Five public and several private libraries were founded in Mostar during Turkish rule. The present paper gives a list of Muslims who died between 1276/1859-60 and 1292/1874-75 and whose legacies were registered in the *sijjil* and *kassam defter* of the *Kadi* of Mostar, which contains, beside the Kur'an and the An'am at least one more work in an oriental language. Although two works do not make a library, it was thought necessary to mention them in the present paper, since there are such works among them of which there is no mention in the available catalogues.

---

19. SMK, V - 58, list 173 a فناری مع حاشیه قول احمد، بلا نقول فتاوی علی افندی

20. SMK, V - 58, list 244 b

21. SMK, V - 60, list 35 a i b

22. SMK, V - 62, list 48 b

23. SMK, V - 62, list 52 b. Originali ovih sidžila nalaze se u Arhivu Hercegovine.